

Міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь
УСТАНОВА АДУКАЦЫІ “ВІЦЕБСКІ ДЗЯРЖАЎНЫ ЎНІВЕРСІТЭТ
ІМЯ П.М. МАШЭРАВА”
(УА “ВДУ імя П.М. Машэрава”)

УДК 811.161.3 : 39

№ дзяржрэгістрацыі 20062091

Інв. № _____

УДК 811.161.3:39 (047.31)

ББК 81.411.3-3я03

Н35

ЗАЦВЯРДЖАЮ

Прарэктар універсітэта

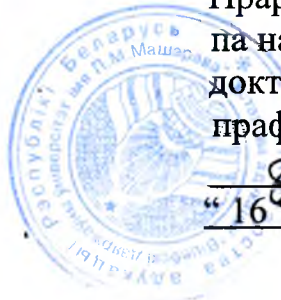
па навуковай рабоце,

доктар біялагічных навук,

прафесар

 І.М. Прышчэпа

“16 снежня 2010 г.”

СПРАВАЗДАЧА
АБ НАВУКОВА-ДАСЛЕДЧАЙ РАБОЦЕ

ДПФД “Беларуская мова і літаратура 08” па тэме

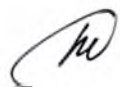
“НАЦЫЯНАЛЬНАЯ МОВА І НАЦЫЯНАЛЬНАЯ КУЛЬТУРА: АСПЕКТЫ
ЎЗАЕМАДЗЕЙННЯ (БЕЛАРУСКАЯ МОВА ЯК ЭТНАКУЛЬТУРНАЯ З’ЯВА Ў
СІНХРАНІІ І ДЫЯХРАНІІ)”
(заклучная)

Н - 316

Начальнік

навукова-даследчага сектара,

кандыдат гістарычных навук, дацэнт

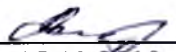

15.12.2010

А.Л. Дзядзінкін

Навуковы кіраўнік НДР,

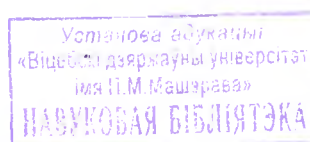
загадчык кафедры беларускага мовазнаўства,

кандыдат філалагічных навук, дацэнт

15.12.2010

Г.А. Арцямёнак

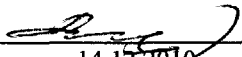
Віцебск 2010

СПІС ВЫКАНАЎЦАЎ

Навуковы кіраўнік тэмы:

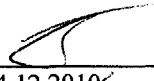
канд. філал. навук, дацэнт

14.12.2010

Г.А. Арцыянак (1, 2.1, 3)

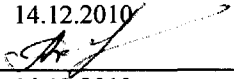
Выканаўцы тэмы:

канд. філал. навук, дацэнт

14.12.2010

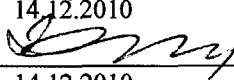
Ю.М. Бабіч (2.2, 2.3)

канд. філал. навук, дацэнт

14.12.2010

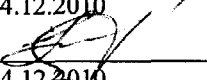
Г.А. Дзядова (2.4)

канд. філал. навук, дацэнт

14.12.2010

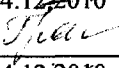
Г.А. Несцяровіч (2.5)

канд. філал. навук, дацэнт

14.12.2010

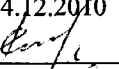
Г.А. Семянькова (2.6)

канд. філал. навук, дацэнт

14.12.2010

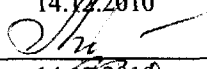
Г.А. Грачыха (2.7)

старшы выкладчык

14.12.2010

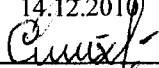
Н.П. Даўбешка (2.8)

старшы выкладчык

14.12.2010

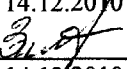
С.В. Мартынкевіч (2.9)

старшы выкладчык

14.12.2010

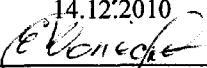
С.І. Міхайлаў (2.10)

старшы выкладчык

14.12.2010

І.М. Зуева (2.11)

аспірант

14.12.2010

А.А. Калеснікава (2.12)

Нормакантралёр

15.12.2010

Т.В. Харкевіч

РЭФЕРАТ

Справаздача складаецца з уводзін, асноўнай часткі, якая ўключае 12 падраздзелаў, заключэння, спіса выкарыстаных крыніц і бібліяграфічнага дадатку. Агульны аб'ём працы – 141 старонка, з іх 122 займае асноўны тэкст, 4 – спіс выкарыстаных крыніц (57 назваў), 15 – дадатак (188 пазіцый).

БЕЛАРУСКАЯ МОВА, ЭТНІЧНАЯ ФУНКЦЫЯ, КУЛЬТУРНАЯ ФУНКЦЫЯ, СІНХРАНІЯ, ДЫЯХРАНІЯ, ЛЕКСІЧНЫЯ ІНАВАЦЫІ, КОЛЕРААБАЗНАЧЭННІ, ДЫЯЛЕКТНАЯ ФРАЗЕАЛОГІЯ, КІТАБІСТЫКА, АНТРАПАНІМІЯ, БЕЗЭКВІВАЛЕНТНАЯ ЛЕКСІКА, КАМУНІКАТЫЎНАЯ КУЛЬТУРА, ВЕРБАЛІЗАЦЫЯ КАНЦЭПТАЎ.

Аб'ект даследавання – сістэмна-структурная арганізацыя і функцыянаванне беларускай мовы як этнакультурнага феномена ў гісторыі і сучаснасці.

Мэта працы – вызначэнне этнаідэнтыфікацыйнага і духоўна-культурнага статусу беларускай мовы ў сучасным беларускім грамадстве і на ранейшых этапах яго гісторыі, а таксама ролі беларускай мовы ў культурнай прасторы іншых народаў Беларусі. Асноўныя задачы: 1) тэарэтычнае асэнсаванне нацыянальнага, культурнага і сімвалічнага аспектаў функцыянавання беларускай мовы ў сінхраніі і дыяхраніі, 2) вывучэнне моўнай сітуацыі на Беларусі ў розныя перыяды яе гісторыі і выпрацоўка на гэтай аснове практычных рэкамендацый у галіне моўнай палітыкі, 3) даследаванне беларускіх лінгвакразнаўчых рэалій, 4) апісанне этнакультурнай спецыфікі колеравай лексікі ў мове мастацкай літаратуры, 5) вывучэнне беларускай мовы як сродку міжкультурнага ўзаемадзеяння (на матэрыяле кітабаў), 6) даследаванне лінгвакультурных асноў нацыянальнага падручніка па мове.

Метады даследавання – апісальны, таксанамічны, сацыялінгвістычны, статыстычны, супастаўляльны.

Вызначаны статус і функцыі беларускай мовы як этнакультурнай з'явы ў гістарычным аспекце і сучаснай моўнай сітуацыі, устаноўлены шляхі пашырэння яе камунікатываўнай прасторы і асноўныя тэндэнцыі развіцця лексічнай сістэмы. Вынікі даследавання могуць быць выкарыстаны ў дзейнасці дзяржаўных органаў і грамадскіх арганізацый пры планаванні і правядзенні нацыянальна-моўнай палітыкі

ў Рэспубліцы Беларусь для вызначэння аптымальных сфер прымянення беларускай мовы ў сітуацыі білінгвізму, а таксама мер па яе захаванні як этнічнай і культурнай каштоўнасці.

Устаноўлены камунікатыўныя і лінгвакультуралагічныя асновы падручніка па мове. Выдадзены манаграфія, слоўнік, 11 вучэбна-метадычных дапаможнікаў для сярэдняй і вышэйшай школы, якія актыўна выкарыстоўваюцца ва ўніверсітэцкім і школьным выкладанні пры чытанні лекцый, правядзенні практычных і семінарскіх заняткаў, спецкурсаў і спецсемінараў па сучаснай беларускай мове, агульным мовазнаўстве, культуры мовы, у ходзе вучэбнай (дыялекталагічнай) і вытворчай (педагагічнай) практыкі студэнтаў і такім чынам удзельнічаюць у прафесійным навучанні і грамадзянскім, патрыятычным выхаванні маладога пакалення, пашыраюць навуковы круггляд і духоўны патэнцыял сучасных студэнтаў і школьнікаў. Канкрэтныя рэкамендацыі па культуры мовы выкарыстоўваюцца журналістамі абласных і рэгіянальных сродкаў масавай інфармацыі.

У далейшым асобныя аспекты праведзенага даследавання могуць быць прадоўжаны ў рамках сумежнай і блізкай праблематыкі.

ЗМЕСТ

1 Уводзіны.....	6
2 Асноўная частка.....	8
2.1 Этнакультурны статус і камунікатыўная прастора сучаснай беларускай мовы.....	8
2.2 Нацыянальна-культурны кампанент лексічных інавацый і пурыстычныя тэндэнцыі ў сучаснай беларускай мове.....	16
2.3 Этнамоўная адметнасць і культуралагічны патэнцыял колераабзначэнняў у мове твораў беларускіх пісьменнікаў.....	19
2.4 Этнакультурная семантыка лексічных і фразеалагічных адзінак беларускай мовы ў сінхраніі і дыяхраніі.....	32
2.5 Граматычныя асаблівасці Кітаба А. Хасяневіча (1832).....	52
2.6 Уласнае імя як паказчык рэлігійнай, нацыянальнай, сацыяльнай, культурнай, тэрытарыяльнай характарыстыкі носьбіта.....	63
2.7 Узаемадзеянне дыялектнай і літаратурнай моў (на матэрыяле іхтыялагічнай і герпеталагічнай наменклатуры).....	73
2.8 Безэквівалентная лексіка ў сістэме намінацый беларускай мовы.....	82
2.9 Методыка фарміравання камунікатыўнай культуры асобы з улікам сучаснай моўнай сітуацыі.....	86
2.10 Дыялектная фразеалогія Віцебшчыны і беларуская фразеалогія на фоне іншых славянскіх моў.....	93
2.11 Антрапанімія мастацкага тэксту.....	102
2.12 Вербалізацыя ключавых сацыяльных паняццяў у беларускамоўным дыскурсе.....	108
3 Заключэнне.....	117
4 Спіс выкарыстаных крыніц.....	123
5 Дадатак А. Бібліяграфія.....	127